MONETA POLSKA I OBCA

Komunikat wewnętrzny dla członków Kółek Numizmatycznych
w Placówkach Wychowania Pozaszkolnego.
Wydaje: Młodzieżowy Dom Kultury w Krakowie, Krowoderska 8
Redaguje: Mgr Inż.Tadeusz Kałkowski

Rok szkolny 1960/61. Listopad 1960r. Nr.2

Sprostowanie

Prosimy poprawić numerację tablicy z rycinami,dołączonej do Nr.1. Zamiast "str.4" prosimy wpisać: "Tablica I.".

Wartość numizmatów zależy od stanu ich zachowania.

Każdy zbieracz rad by wiedzieć, jaką wartość bieżącą posiadają zebrane przez niego numizmaty. Ale mało kto zdaje sobie sprawę z faktu, że wartość ta zależy nietylko od wieku monety, od jej rzadkości, lecz również i to w dużej mierze - zwłaszcza jeżeli chodzi o monety nowoczesne, od stanu ich zachowania. Sztuki mniej lub więcej wytarte, porysowane, pogięte, często podziurawione, nie mogą przecież posiadać takiej samej wartości, co egzemplarze o doskonałym stanie zachowania.

W światowym handlu numizmatycznym przyjęła się oddawna skala oceny zachowania monet, pozwalająca na sprawiedliwe oznaczenie wartości każdego numizmatu. Przyjęto w niej, że pełną stuprocentową wartość katalogową posiadają okazy, oznaczone jako "piękne". Poniżej tej oceny liczy się monety:

bardzo dobre .... 80% pełnej wartości
dobre .... 60% " "
słabe .... 40% " "
złe .... 20% " "

Trzeba jednak zaznaczyć, że ocena "słaby" i "zły" dyskwalifikuje nowoczesny numizmat jako przedmiot poważnego zbierania.Takich monet nie powinno się włączać do zbioru. To prawidło nie stosuje się tylko do monet wczesnohistorycznych- do końca XIII. wieku,które zbieramy bez względu na stan zachowania.

Trzeba jeszcze nadmienić,że od czasu do czasu trafią się nam okazy,dla których ocena stanu zachowania "piękny" jest za niska. Będą to monety "bardzo piękne" i "połyskowe".Wartość takich monet wyznacza się indywidualnie,powyżej owych 100%, podanych powyżej dla stanu "piękny".

Monety rzymskie na ziemiach polskich.

Liczne znaleziska monet rzymskich na ziemiach polskich świadczą o łączności handlowej starożytnego Rzymu z ludnością słowiańską, osiadłą w dorzeczu Odry i Wisły. Kupcy rzymscy dążyli z Rzymu na północ głównie po bursztyn, a może i po futra dzikich zwierząt, w które bogate były puszcze słowiańskie. Rzymskie szlaki handlowe wiodły z nad Dunaju przez tzw.Bramę Morawską doliną Odry do Opola, skąd skręcały na Kalisz i przez Inowrocław

dążyła ku brzegom Bałtyku. Wzdłuż całej tej drogi znajdujemy wiele monet rzymskich, głównie z II-go wieku naszej ery. Zwycięskie podboje cesarza Trajana /98 - 117/ umożliwiły wzrost ekspansji handlowej,co możemy wnioskować z liczby skarbów, wyorywanych z ziemi. Jest ich więcej z czasów Hadriana /117-138/, ale najwięcej Antonina Pobożnego /Antoninus Pius/ /138-161/ i Marka Aureliusza /161-180/. Potem następuje gwałtowny spadek ilości monet, widocznie ruch handlowy został zahamowany wędrówką ludów, pogorszeniem się stosunków gospodarczych i niebezpieczeństwem dalekich podróży. Na tablicy II. Nr.1 i 2 pokazujemy dwie monety miedziane z II.okresu, pierwsza Hadriana, druga Marka Aureliusza.

Monety Zygmunta III.Wazy /1587-1632/. /Ryc.3,4,5 na tabl.2/

Król ten był synem Jana III.króla Szwecji i Katarzyny Jagiellonki, siostry Zygmunta Augusta,ostatniego Jagiellona. Pod względem numizmatycznym panowanie jego przedstawia się niezmiernie interesująco. Jest ono wypełnione olbrzymią produkcją mennicza,odbywającą się w ciągu 45 lat w 16 menniacach. Znamy kilkanaście gatunków monet zygmuntowskich, bitych w kilkuset typach i w wielu tysiącach odmian stempla, chciwie poszukiwanych przez zbieraczy. Nie więc dziwnego, że do tych monet będziemy jeszcze powracali wiele razy, przynosząc za każdym razem jakieś nowe szczegóły. Na tablicy 2 pod Nrami 3,4 i 5 pokazujemy tylko trzy gatunki monet Zygmunta: grosz koronny z roku 1608, półtorak koronny z roku 1616 i dukat gdański z r.1597. Dwie pierwsze, to monety zdawkowe, a więc pospolity pieniądz roboczego ludu, trzecia, złoty dukat, to oczywiście moneta możnych. Nie znajdujemy jej w skarbach, wyorywanych z ziemi, a zawierających nieraz wiele setek półtoraków i groszy.

Obliczanie dat na monetach muzułmańskich./Ryc.6,7,8 na tabl.2/.

Monety arabskie i tureckie, a więc krajów Bliskiego Wschodu są datowane cyframi porządkowymi arabskimi według ery muzułmańskiej, która jak wiadomo rozpoczyna się w roku 622 naszej ery, w którym nastąpiła " h e d ż r a ", tj. pielgrzymka Mahometa do Mekki. Aby jednak odczytać daty na monetach Bliskiego Wschodu, numizmatyk musi poznać arabskie cyfry porządkowe, które podajemy na tabl.2,ryc.6 i zaraz pod nimi można praktycznie odczytać daty na dwóch 18-towiecznych monetach tureckich, co zresztą nie nastręcza żadnych trudności.

Nie wystarcza jednak dodać 622 do daty muzułmańskiej, aby otrzymać rok naszej ery. Rok muzułmański jest bowiem nieco krótszy od naszego, a różnica wynosi około 3 lata na 100 lat, czyli 3%. Od otrzymanej daty naszej ery trzeba jeszcze odjąć 3% daty muzułmańskiej, co najlepiej objaśni przykład z ryc.7 i 8.

Z ryciny 7 mamy: 1115 plus 622.................... 1737
minus 0,03 x 1115 ....okrągło 34

Data naszej ery 1703

Z ryciny 8 podobnie: 1171 plus 622................ 1793
minus 0,03 x 1171 ....okrągło 36

Data naszej ery........ 1757

Zbieraczom monet Bliskiego Wschodu wiadomość ta bardzo się przyda przy prawidłowym kompletowaniu zbioru.

Interesujące monety obce.

Ryc.9. Moneta 2 1/2 guldenowa holenderska z r.1929 królowej Wilhelminy /1890-1948/, córki poprzedniego króla Wilhelma III./1849-1890/, zaś matki obecnie panującej królowej Julianny /od r.1949/.
Gulden holenderski jest monetą o wadze 10 gramów, bitą z doskonałego srebra 0,925-tej próby. Nasza moneta waży więc 25 gramów i jest obecnie największą srebrną monetą europejską.

Rac.10.Korona australijska króla angielskiego Jerzego VI. /1937-1952/ równa 5 szylingóm. Ongiś wraz z koroną angielską była największą monetą srebrną Wielkiej Brytanii, wagi ponad 28 gramów. Obecnie bita z bronzeniklu jest już tylko monetą zdawkową, bonem metalowym na 5 szylingów.

Medale upamiętniają ludzi i wydarzenia. /Ryc.11/.

Do zakresu numizmatyki prócz monet należą również medale i plakiety, utwory metalowe, bite stemplem, lub odlewane w formach. Medale są zwykle okrągłe jak monety, ale od monet zazwyczaj znacznie większe i grubsze, plakiety natomiast posiadają kształt prostokątny. Jedne i drugie są powielanymi płaskorzeźbami małego formatu, zaliczamy je wobec tego do dzieł sztuki. Zwykle jest na nich wyryte nazwisko ich twórcy, medaliera, czasem również i rok powstania dzieła. Medale i plakiety są produkowane przeważnie w bronzie spiżowym lub złocistym, rzadziej w cynie, cynku, żelazie lub aluminium. Medale srebrne należą zazwyczaj do okazów rzadkich i cennych.
Pod względem tematycznym rozróżniamy medale osobiste, najczęściej portretowe i medale okolicznościowe.
Wybijanie medali osobistych ma na celu uczczenia ludzi, zasłużonych dla społeczeństwa, mężów stanu, naukowców, pisarzy i artystów. Medale okolicznościowe utrwalają natomiast pamięć pewnych wydarzeń, które później postaramy się jakoś uporządkować i z biegiem czasu wyczerpująco omówić. Naprzykład w ubiegłych wiekach były rozpowszechnione szkolne medale nagrodowe. O nich napiszemy kiedyś osobno.

Tu natomiast - patrz tabl.2 Nr.11 zamieszczamy podobiznę medalu, wybitego w roku 1925 na cześć robotnika warszawskiego Stefana Okrzeji, 19-letniego rewolucjonisty, który 55 lat temu, w czasie Rewolucji 1905-go roku został ujęty przy rzucaniu bomby do lokalu policji carskiej i stracony na stokach warszawskiej Cytadeli w dniu 21 lipca 1905 r. W dwudziestolecie jego śmierci artysta-medalier Gruberski wykonał ten medal, który dziś należy raczej do numizmatów dość rzadkich.

Banknoty i bony - pieniądz papierowy.

Zbieractwo pieniądza papierowego jest wśród zbieraczy monet bardzo rozpowszechnione. Znamy nawet wielu zbieraczy, którzy z wielkim zamiłowaniem gromadzą tylko okazy banknotów i bonów, nie interesując się monetą metalową. Ba ! Znamy nawet zbieraczy specjalistów, którzy kolekcjonują tylko niektóre działy numizmatyki papierowej, pomijając inne, aby się zbytnio nie rozpraszać. Dla przykładu wymienimy tu takie specjalizowane działy:

1. Banknoty i bony polskie od najstarszych, t.j. od banknotów Insurekcji Kościuszkowskiej w r.1794 do wybuchu I.Wojny Światowej w r.1914.
   Okazy te są rzadkie i drogie - nie każdy zbieracz może sobie na nie pozwolić.
2. Banknoty i bony polskie z okresu 1914-1923, t.j.od wybuchu I.Wojny Światowej do końca Wielkiej Inflacji Marek Polskich w r.1923.
3. Banknoty i bony w walucie złotowej:
   a/ Polski międzywojennej 1924 - 1939
   b/ III.-go Najazdu germańskiego 1939-1945,
   c/ Pol.Rzeczpospolitej Ludowej od r.1945.

Są jeszcze dwa zakresy pieniądza papierowego obcego:

4. Banknoty i bony rosyjskie z okresu Wielkiej Rewolucji Październikowej 1917 - 1921,
5. Banknoty i bony miast niemieckich z lat 1914-1923.

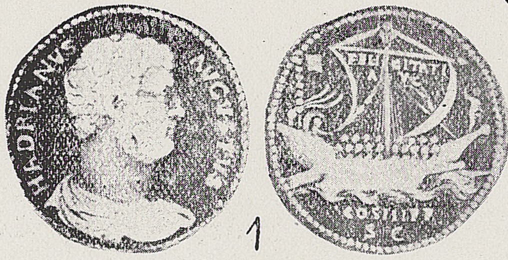
Na tabl.2 pod Nr.12 pokazujemy z powyższego zakresu 3a/ jeden z trzech pierwszych banknotów zdawkowych wydanych w walucie złotowej, względnie groszowej w kwietniu 1924 roku. Po zlikwidowaniu Wielkiej Inflacji Marek Polskich wobec niedostatecznej ilości bilonu w obiegu pieniężnym, zdecydowano się wydać trzy banknoty groszowe:

	10 groszy	- wymiaru	67 x 45 mm	- niebieski
	20 groszy	- "	80 x 47 mm	- brunatny
i	50 groszy	- "	85 x 53 mm	- różowy.

Wydano wtedy równocześnie jeszcze banknoty jedno-i pięciogroszowe, jako nadrukowe na wycofanych banknotach markowych. Napiszemy o nich osobno.

Do niniejszego biuletynu dołącza się Tablicę 2 z rycinami.

TABLICA 2

1
Hadrian (117 - 138)

Brązowe monety rzymskie z II. wieku naszej ery.

2
Marek Aureliusz (161 - 180)

Monety Zygmunta III. Wazy (1587 - 1632).

Grosz koronny 1608. Półtorak koronny 1616. Dukat gdański 1597.

3

4

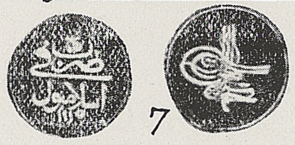

5

6. Cyfry porządkowe arabskie:

١	٢	٣	٤	٥
1	2	3	4	5
٦	٧	٨	٩	٠
6	7	8	9	0

Monety tureckie z XVIII. wieku:

7

١١١٥ = 1115 rok Hedżry = 1703 n.e.

8

١١٧١ = 1171 rok Hedżry = 1757 n.e.

Holandia. Wilhelmina (1890 - 1948).

9
2½ gulden
1929

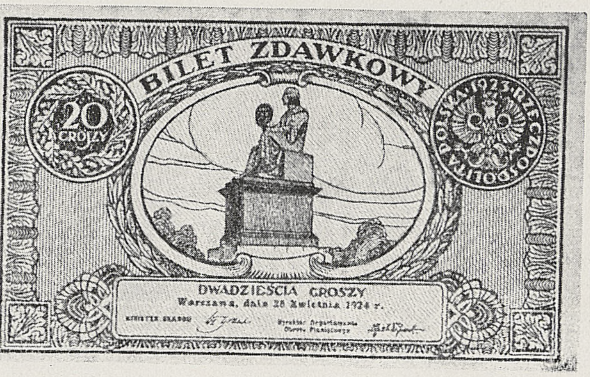
10
Australia. Jerzy VI. (1937-52) 1 korona 1937.

Medal bronzowy
Stefana Okrzei, straconego w r. 1905
(W. Gruberski wykonał w r. 1925)

11

12. Papierowa 20-groszówka z 28.IV.1924

KRAK 4, Sarego 7 — 79 61 — K-1 (950) — 120